

11. מינוי גר צדק לגבאי בית כנסת / הרב איתאל אמיתי

שאלה | האם גר צדק יכול לשמש בתפקיד גבאי בית כנסת?

תשובה | ברור שיש מניעה הלכתית למנות גר צדק ל'שררה', כלשון הרמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"ד):

אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל, שנאמר לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא, ולא למלכות בלבד אלא לכל שררות שבישראל...

אלא שהפוסקים דנו בהגדרת שררה כיום, כאשר לבעלי סמכות (שר ממשלה, מנכ"ל משרד ממשלתי, ראש עירייה וכדו') אין 'חזקה' על משרתם. הם אינם מורישים את סמכותם לבניהם, ובמוקדם או במאוחר הם עתידים להפסיק לכהן בתפקידם.¹ פוסקים בני זמננו כתבו שלכתחילה נכון למנוע ממי שאינו מיוחס – כדוגמת גר צדק, ועל אחת כמה וכמה מי שאינו יהודי – לכהן בתפקיד ציבורי רשמי.² בהתאם לכך יש לדון במעמדו של גבאי. גבאי הוא בעל סמכות,³ ולקביעותו יש השלכות על התנהלות הקהילה ובית הכנסת. ככל שהמערכת הניהולית רשמית יותר, כך בעלי התפקידים נחשבים – הלכתית – בעלי משרה. לכן אין מניעה שגר צדק יהיה זה שמכריז 'יעמוד פלוני בן פלוני הכהן' וכיו"ב לקריאת התורה, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בימי חול ובמניינים אקראיים. יתרה מזאת, רוב בתי הכנסת בארץ, גם אם הם מתנהלים כ'עמותה', אינם אלא מקום תפילה עבור המתפללים בקרבת מקום. ברצותם הם יכולים להפסיק להתפלל בבית כנסת אחד ולהעביר את מקום תפילתם לבית כנסת אחר הנמצא אף הוא בקרבת מקום. כמו כן פעמים שמדובר בבית כנסת שרוב המתפללים בו משתייכים למשפחה אחת ענפה או לכמה משפחות שהתאגדו יחד. במקרים אלה סמכות הגבאי מצומצמת למדי ומוגבלת לעניינים מסוימים, ואינה עוברת את מפתן בית הכנסת. בבתי כנסת כאלה אין מניעה שגר צדק יהיה גבאי.⁴ לא כן בית כנסת המתנהל באופן רשמי, כדוגמת 'בית כנסת גדול' בעיר, ואשר מנוהל ע"י עמותה (ולעיתים גם הרשויות מתקצבות אותו באופן מיוחד). במקרה כזה ליושב ראש העמותה, לגבאי הראשי וכדו', יש תפקידים לא רק בנוגע לתפילות אלא גם בנוגע לאירועים ציבוריים רשמיים. הוא הדין ביחס ליישוב – ואפילו קטן – שבו יש רק בית כנסת אחד וכל התפילות מתנהלות רק בו, וסמכות הגבאי

1. ראה שולחן מלכים, על הל' מלכים ומלחמות לרמב"ם, פ"א ה"ד אות יא: גדר שררה, פרק 4: בחברה דמוקרטית, ובהערות שם עמ' 132.

2. ראה אגרות משה, יו"ד ד' ס' כו; תשובות והנהגות, ח"ג ס' שה - על מינוי גר להיות ראש ישיבה.

3. מקורות מפורטים לכך ראה שולחן מלכים, שם פרק 2: מינוי של הציבור, עמ' 129–130, ובפרט הערה 95.

4. בצירוף דעת בעל כנה"ג, להלן הערה 6, שדי בקבלת הקהל כדי להתיר העמדת גר צדק בראשו. ועי' בקובץ זכור לאברהם (תשנ"ג) עמ' שסב אות א: 'בגדרי השררה וזכויותיה', מובא בס' שולחן מלכים, שם, הערה 95.

עשויה להשפיע על חיי תושבים באופן כללי ולא רק על ענייני בית הכנסת.⁵ במקרים כאלה ההקפדה שלא יכהן גר צדק בתפקיד גבאי בלעדי או גבאי ראשי מקבלת משנה תוקף. **למסקנה**, במקרים רבים אין מניעה מלמנות גר צדק לגבאי, בפרט שיש צוות של גבאים, כפי המנהג הרווח.⁶ ואולם, כפי שהתבאר לעיל, יש מקרים שנכון להקפיד בהם שלא למנות גר צדק לשררת גבאי.

-
5. לדוגמה: קיומו של מניין או ביטולו משפיע על זמן ההשכמה של התושבים בבוקר. בימי חול – זמני היציאה מהישוב וההגעה אליו נקבעים לפי זמני התפילות, ובשבתות – סדרי התפילה הם שקובעים את זמני הארוחות ואת הזמנים לקיומם של אירועים חברתיים (קידושים, שמחות, פעילות תנועת הנוער וכיו"ב).
6. ראה ציץ אליעזר, חי"ט סי' מח, שבמענה לשאלה: 'אם יכולים למנות גר לגבאי בביכנ"ס' כתב: 'יש מקום לפי ההלכה למנות גר לגבאי... במשותף עם עוד גבאים'. פסיקתו נשענת על שני יסודות: 1) קבלת הקהל את גר הצדק מאפשרת העמדתו במשרה שדורשת ייחוס, זאת ע"פ כנה"ג חו"מ סי' ז, הגה' ב"י אות א. 2) שיטת המאירי, בקידושין עו"ב בפ"ה הגמ', אשר לפיו ניתן להעמיד גר במשרה שדורשת ייחוס כאשר הוא מצטרף לישראלים מיוחסים. וראה שולחן מלכים, שם, אות יב פרק 2: קבלת הציבור (עמ' 135–137), ושם פרק 4: טפל למיוחסים (עמ' 138).

